

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Biennii Peripatetici

Complectens Quæstiones Logicales Una Cum Institutionibus Dialecticis Ad Antiquorum Recentiorumque Mentem Resolutas, Nec Non Juxta Modernam Scholarum Peripateticarum Methodum Elaboratas & Explicatas

Kretz, Marquard

Herbipoli, 1749

Disputatio III. De Judicio, ùt est secunda mentis operatio?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-52248](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-52248)

subjecto particulam *non* postponas sic : *Et Petrus, & Paulus non studet*, erit æquipollens secundæ. Subalternæ sunt : *Et Petrus, & Paulus studet*; vel *Petrus, vel Paulus studet*. Si dicas : *Non vel Petrus, vel Paulus non studet*; hæc posterior propositio æquivaleret priori copulativæ. In modalibus tamen specialiter notandum venit, quòd particula negans, *non*, censetur præponi, dum additur ipsi *Modo*; si verò præfigitur *dicto*, censetur postponi; si denique & *Modo*, & *Dicto* præfigatur, censetur & præ- & postponi. V. g. Contradictoriæ sunt : *Petrum currere est necesse*; *Petrum non currere est possibile*. Si dicas : *Petrum currere non est necesse*, tunc prima secundæ æquivaleret. Modales contrariæ sunt : *Petrum currere est necesse*; *Petrum currere est impossibile*. Si dicas : *Petrum non currere est necesse*, tunc prima erit æquipollens secundæ. Subalternæ sunt. *Petrum currere est necesse*; *Petrum currere est possibile*. Dic : *Petrum non currere, non est necesse*; & prima secundæ æquipolleret. Plura de his, qui desiderat, poterit consulere P. Haunoldum, & P. Arriagam.

DISPUTATIO III.

De Judicio, ut est secunda mentis operatio.

PRæter ea, quæ Judicio interno, ex dictis de propositionibus applicari possunt, restant adhuc tria de illo enucleatius discutienda

tienda. *Primum* est ; in quo formaliter judicium internum consistat ? *Alterum* est ; An sit actus voluntatis , ut quidam novatores contendunt , an verò actus intellectus ? *Tertium* est ; quinam sint fontes præcipui , ex quibus errores in judicia nostra profluunt , & quomodò obstruendi ?

ARTICULUS I.

De Judicii interni essentia?

529. **N**Ota. Judicium internum communiter definitur : *Actus internus immediatè enuntiativus de aliquo.* Fit autem judicium hoc modo : Primò proponitur per unam cognitionem v. g. *Homo* ; deinde per cognitionem aliam , sive eandem proponitur , v. g. *Animal* ; tum cognoscitur utriusque objecti convenientia , quæ ex operationibus , & effectibus similibus desumitur ; vel proponitur identitas objectiva hominem inter , & animal. Denique elicitur actus tertius , qui *Hominem* , prout uni apprehensioni substat , & *Animal* , prout substat alteri , inter se intentionaliter unit ; quæ unio intentionalis est judicium affirmativum , & dicitur *Annutus*. Si verò ejusmodi actus extrema à se dividat intentionaliter , & alterum ab altero removeat , erit judicium negativum , & dicitur *Abnutus*. His ita explicatis quæritur ; An judicium formaliter componatur ex pluribus apprehensionibus ? an verò sit actus indivisibilis , h. e. An sit simplex annutus , vel abnutus , consistens in sola copula , prout hæc affirmat , vel

negat connexionem prædicati cum subjecto; vel, ut alii loquuntur, an sit simplex qualitas?

530. *Dico.* Judicium est simplex qualitas, si-
ve formaliter consistit in simplici annutu, vel
abnutu. *Ratio est:* Quia judicium essentialiter
est affirmatio, aut negatio unius de alio, quæ,
consistens in speciali tendendi modo in objec-
tum, ex apprehensionibus componi nequit.
Apprehensiones enim simpliciter intuentur ob-
jectum absque affirmatione, aut negatione; er-
go, quantumcunque multiplicentur, judicium
esse nequeunt. *Confir.* 1. Sola copula impor-
tatur in recto in definitione judicii; prædicatum
autem & subjectum importantur in obliquo, ex-
primuntur enim per verba: *unius de aliquo.* ergo.
Confir. 2. Judicium affirmans unit prædicatum
cum subjecto, ergo formaliter non est ipsum
prædicatum, & subjectum.

531. *Obj.* 1. Judicium est compositio, si-
ve unio prædicati cum subjecto; ergo non est quid
simplex. *R. D. ant.* Est compositio *activa.* C.
passiva. N. i. e. Judicium non est, id, quod
unitur, sed est copula, quæ unit. *Inst.* 1. Teste
Aristotele, ubi datur veritas, vel falsitas, ibi datur
compositio conceptuum; sed in judicio datur ve-
ritas, vel falsitas; ergo. *R. D. maj.* Datur compo-
sitio conceptuum objectivorum, i. e. rerum re-
præsentatarum. C. Conceptuum formalium. N.
Inst. 2. Ubi est compositio activa, ibi etiam est pas-
siva; ergo. *R. D. ant.* Respectu diverforum. C.
respectu ejusdem N. *Inst.* 3. Unio realis inter cor-
pus, & animam, est ipsum corpus, & anima re-
spective

spectivè sumpta, ut dicitur in physica; ergo Unio intentionalis, sive judicium, erit apprehensio prædicati & subjecti, ceu extremorum respectivè sumptorum. *R. N. Conf. Disp. est:* Quia habito corpore, & anima respectivè sumptis, sive cum omnibus requisitis habetur unio, & compositum; Econtrà habito prædicato, & subjecto apprehensis tantum, etiam ut respectiva sunt, nondum habetur affirmatio, vel negatio. *Inst. 4.* Si judicium humanum sit quid simplex, ergo non differt ab Angelico, & divino; Consequens est falsum; ergo. *R. N. sequelam.* Differt adhuc satis à divino; hoc enim identificatum est ipsi Deo, nec præsupponit apprehensiones prævias, & inadæquatas; ab angelico autem differt, quòd illud non dependeat à sensibus, & rarò apprehensiones distinctas requirat; sicut judicium humanum, ob intellectus nostri imperfectionem.

532. *Obj. 2.* Judicium resolvitur in subjectum, & prædicatum; ergo ex iis componitur. *R. D. ant.* Judicium vocale, & objectivum. *C.* Mentale, & formale. *Subd.* Resolvitur in subjectum, & prædicatum mentale *formaliter, entitativè*, & tanquam in partes constituentes *N. Virtualiter, æquivalenter*, & tanquam in præsupposita, & connotata. *C. Si ais.* Subjectum, & prædicatum ingrediuntur definitionem judicii; ergo sunt partes ejus. *R. D. ant.* ingrediuntur ut partes. *N. ut connotata. C. Si reponas.* Subjectum, & prædicatum sunt materia judicii; ergo sunt partes ejus formales. *R. D. ant.* Sunt materia *ex*

qua judicii. N. circa quam scilicet judicium ver-
satur. C. Si urgeas. Judicium vocale constat tri-
bus vocibus; ergo & mentale tribus apprehen-
sionibus. R. T. ant. N. Conf. Disp. est: Quia
judicium vocale, saltem ut est propositio, ha-
bitis talibus vocibus habetur, cum sit oratio,
quæ est quantitas discreta. Econtra habitis etiam
mille apprehensionibus, nondum habetur an-
nutus, vel abnutus, cum apprehensiones mu-
tare nequeant essentialem suum tendendi mo-
dum. Dixi, Transseat: quia etiam judicium
vocale, si formaliter spectetur, est simplex an-
nutus, vel abnutus vocalis, sicut judicium men-
tale formaliter est annutus internus; id quod
non pauci tuentur.

533. Obj. 3. Si judicium est simplex actus,
ergo idem actus simplex posset repræsentare
duo dissimilia; Sed hoc non; ergo. R. D. se-
quelam. Ergo idem actus simplex virtualiter ta-
men multiplex posset &c. C. Idem actus &
realiter, & virtualiter simplex. N. Nimirum
judicium formaliter affirmat præcisè identitatem
prædicati cum subjecto, vel eam negat; sed
hoc faciendo repræsentat æquivalenter, sive ut
alii dicunt, indirectè prædicatum, & subjectum.
Inst. 1. Eadem imago picta, v. g. hominis albi,
nequit repræsentare simul hominem nigrum; er-
go nec idem actus simplex potest repræsentare
duo dissimilia. R. N. Conf. Disp. est: Quia ima-
go picta omni modo, ut supponitur simplex est;
igitur cum ad repræsentationem assignati ob-
jecti duplicis requirantur colores contrarii, qui se
fe

se ab eadem parte subjecti excludunt, hinc absque dubio in ejusmodi repræsentatione est repugnantia. Secus est in judicio æquivalenter saltem aut indirectè diversa repræsentante. Adde, quòd imago materialis, & picta sit imago mortua; Econtrà judicium est imago viva, cui absque dubio plùs tribuendum est. *Inst. 2.* Judicium habet multiplex objectum, ergo etiam est multiplex actus; quia objectum specificat actum. *R. D. ant.* Habet multiplex objectum repræsentationis. *C.* Verificationis *N.* Objectum verificans judicium est identitas, vel distinctio prædicatum inter, & subjectum, quæ est indivisibilis. Deinde si addita causalis aliquid solidè probaret, ergo si objectum est divinum, etiam actus deberet esse entitativè divinus, &c. *Inst. 3.* Judicium est actus vitalis; sed actus vitalis componitur ex actione, termino, & receptione; ergo. *R. D. min.* Actus vitalis ut vitalis est componitur &c. *T.* qui talis est. *N.* Dixi *Transseat*: An enim actus intentionalis vitalis physicè consistat in actione, & termino realiter distinctis in Animalistica examinandum venit. Cæterùm judicium hinc non sumitur ut vitalis actus est; sed ut est annutus, vel abnutus, de quo quæritur: An ex apprehensionibus componatur? *Inst. 4.* Discursus componitur ex tribus judiciis; ergo etiam judicium ex tribus apprehensionibus. *R. D. ant.* Discursus, ut tertia mentis operatio est, componitur &c. *N.* Ut artefactum logicum. *C.* eodem modo distinguendum consequens. Proinde concedi potest, judicium constare apprehensionibus, & annutu,

vel abnutu, si illud ut artefactum logicum, sive pro actibus logicis quomodocunque concurrentibus sumatur: Ipsæ tamen apprehensiones non sunt partes ipsius annutûs; sed sunt vel quasi causæ, vel objectum quo, quia iis tanquam terminis prærequisitis intellectus de eorum objectis fert sententiam. *Inst. 5.* Audiens successivè proferri hanc propositionem: *Audaces fortuna juvat*, format tres apprehensiones subjecti scilicet, prædicati, & copulæ; ergo iudicium componitur ex pluribus. *R. N. Conf.* Vel enim audiens sistit in trina hac apprehensione, & tunc non formabit iudicium. Vel affirmat, aut negat allatam propositionem, & tunc in illo annutu, vel abnutu consistit iudicium. *Inst. 6.* Essentia hominis non consistit in solo corpore, nec in sola anima, nec in sola unione; ergo nec essentia iudicii consistit in sola copula. *R. N. Conf. Disp. est:* Quia homo est compositum physicum constans ex materia, & forma; ergo hæc tanquam partes includit. Econtrà iudicium est tantùm annutus, vel abnutus; ergo non includit subjectum, & prædicatum, cum hæc non sint ipse annutus, vel abnutus; sed sint ea, quæ per annutum ununtur, & per abnutum separantur.

ARTICULUS II.

Inquiritur, utrùm Iudicium sit actus Intellectûs, an voluntatis?

534. **N**ota. Communis est sapientissimorum virorum doctrina, Iudicium ad intellectum, non ad voluntatem spectare; imò ex
Neo-

Neotericis non pauci eandem cum antiquioribus hac in re sententiam tenent. Contra hos Neotericorum quidam in arenam descendunt; non omnes tamen eundem pugnandi modum usurpant. Alii enim iudicium præcisè operationem mentis appellant, utrùm autem voluntatis, utrùm intellectûs sit actus, non clarè decidunt. Alii verò iudicium non intellectûs actum, sed voluntatis esse apertè tuentur, ut legere est apud Purchotium p. 2. *Metaph. Sect. 3. cap. 5. Prop. 1. & p. 2. Logicæ Sect. 1. cap. 1.* Ratio horum est; quia iudicium est posterius cognitione; ex quo porrò sic inferunt: ergo iudicium non est cognitio; ergo nec pertinet ad intellectum, qui est potentia cognoscitiva; sed ad voluntatem, quæ per iudicium aliquid approbat, vel improbat. Contra hos.

535. *Dico.* Iudicium non est actus voluntatis, sed intellectûs. *Ratio est* 1. Actus voluntatis debet esse prosecutivus boni, & averfativus mali; sed iudicium non est prosecutivum boni, & averfativum mali; ergo non est actus voluntatis. *Major* desumpta est ex Purchotio, qui p. 2. *Metaph. Sect. 3. cap. 5.* voluntatem ita definit: *Est facultas, quæ bonum generatim ab intellectu exhibitum prosequitur, & malum averfatur.* *Minor ita probatur:* Hæc sunt iudicia: *Peccatum est fugiendum; Virtus est amplectenda;* Sed hæc non appetunt seu prosequuntur bonum; nec averfantur, aut fugiunt malum; ergo. *Minor inde constat,* quia stantibus etiam his iudiciis, non pauci nil magis averfantur & fugiunt, quàm virtutem, & econtrà nil magis appetunt, quàm pecca-

pecca-

peccatum. Accedit, quòd si quis præfata judi-
cia formando poneret actus voluntatis, ergo ha-
beret actus virtutis moralis meritorios; cum al-
ter esset actus voluntatis liber, & profecutivus
boni; alter verò esset actus liber averfativus mali;
quæ tamen falsissima esse exinde liquet; quòd
plures inveterati peccatores ejusmodi judicia
formantes ex malitia potiùs, quàm ex fragilitate
labantur.

Ratio est 2. Perceptio veri, ut tenet Parcho-
tius, spectat ad intellectum; ergo ad eundem
quoque pertinet affirmatio veri, & negatio falsi.
Sicut enim ipsum bonum est objectum volunta-
tis, ita ipsum verum, & non tantum modus ver-
fandi circa verum, est objectum intellectus. Ex
quo prætereà sequitur, quòd affirmatio veri non
fit profecutio boni, nec negatio falsi fit fuga mali;
aliàs affirmatio esset volitio, & negatio esset no-
litio; quod tamen falsum esse ex paulò ante dic-
tis satis probari putem. Plura ad confirmatio-
nem hujus theseos defumes ex fequentibus, in
quibus Adversariorum objectiones solvemus.

536. *Obj.* Judicium est posterius perceptione
ideæ, five cognitione; ergo non est cognitio, &
confequenter non est actus intellectus. *R. D. ant.*
Est posterius omni cognitione. *N. aliquâ. C.* Uti-
que judicium prævias habet apprehenfiones, five
perceptiones objectorum; ex quo autem non fe-
quitur, quòd ipsum judicium non fit cognitio à
nuda perceptione diftineta. *Inst. I.* Judicium affir-
mativum est approbatio, negativum est improba-
tio, fed hæc pertinent ad voluntatem; ergo. *R. N.*

min.

min. Ad voluntatem enim non tam *approbatio*, & *improbatio*, quàm *appetitus*, seu *prosecutio boni*, & *fuga* sive *aversio à malo* spectat. *R. 2. D. maj.* Judicium est *approbatio* sub *ratione veri*, & *improbatio* sub *ratione falsi*. *C.* sub *ratione boni*, vel *mali*. *N.* Judicium est *assensus vero*, vel *dissensus falso* præstiturus sub *ratione veri*, vel *falsi*; quòd certè ad *intellectum* spectat, sicut juxta ipsos *Adversarios* perceptio veri ad eundem pertinet. *Inst. 2.* Voluntas imperat assensum vel dissensum; ergo *judicium* est actus voluntatis. *R. N. Conf.* Sed sic deberes inferre: ergo imperium assensûs, vel *judicii* est actus voluntatis, non autem ipsum *judicium*. Hoc enim est quidem actus imperatus à voluntate, sed elicited ab intellectu: Nam voluntas non inflectit se ipsam in partem affirmantem, aut negantem, sed inflectit intellectum; sive mens ut volens inflectit se ipsam ut intelligentem ad affirmationem, vel negationem propter convenientiam, vel disconvenientiam *Objectorum*, seu *idearum*. *Inst. 3. Teste S. Augustino lib. de Prædestinatione Sanct.* Fides, quæ perceptionem simul, & *judicium* complectitur, est in voluntate; ergo. *R. 1.* Ergo etiam perceptio veri erit actus voluntatis, quod tamen est contra *Adversarios*. *R. 2. D. Ant.* Fides est in voluntate quoad imperium, & *piam affectionem*, à qua fides divina libera denominatur. *C.* Fides est in voluntate, i. e. actus elicited à voluntate. *N.* Responsio hæc desumpta est ex ipso *S. Aug.* qui *lib. 1. de Prædest. Ss. cap. 2.* hæc habet: *Ipsium credere, nihil aliud est, quàm cum assensione cogi-*

cogi-

cogitare . . . cogitat omnis, qui credit, & cogitando credit. Subsumo. Sed cogitatio est actus intellectus; quandoquidem voluntas præter volitiones & nolitiones alios actus non habet; ergo. Responsionem supra datam confirmat D. Thomas 2. 2. q. 2. a. 1. ad 3. his verbis: Intellectus credentis determinatur ad unum non per rationem, sed per voluntatem; & ideò assensus hic accipitur pro actu intellectus, secundum quod à voluntate determinatur ad unum. & q. 4. a. 1. in ☉. sic ait: Fides est habitus mentis . . . faciens intellectum assentive non apparentibus; per hoc autem fides ab omnibus aliis distinguitur, quòd ad intellectum pertinet. Ecce quàm manifestè & sanctissimi & doctissimi viri nobiscum sentiant!

ARTICULUS III.

De Fontibus, ex quibus errores in judicio nostra profluunt, & de remediis, quibus obstruendi.

537. **D**ico. Quatuor sunt causæ præcipuæ, quæ judicia nostra erronea reddunt. *Prima est: Defectuosa rerum perceptio; si nimirum aut obscuris, aut confusis, aut falsis omninò rerum ideis laboremus. Cùm enim iudicium ideas, & rerum perceptiones sequatur, hinc ex ideis malè formatis iudicium verum justumque nequit dimanare. Exemplis res fiet clarior. Mens nostra sæpè sensibus exterioribus decepta in se plura apprehendit ut unum, & vice versâ unum, ut plura: has apprehensiones si intellectus in iudicando sequatur, quid nî à veritate aberrat? Item subinde percipit unum pro altero, v. g.*
gem.

gemmam pro vitro; vel subinde apprehendit prædicatum quoddam, quasi solum soli rei conveniret, & ad has ideas format judicium, profectò non aliud, nisi falsum, & erroneum, sicut & ipsæ ideæ falsæ sunt, & erroneæ. Hunc errorum fontem ut obstruas, necesse est, ut antè sedulâ investigatione res distinctè ac clarè percipias, quàm ad judicandum progrediaris. Si autem adhibitâ etiam industriâ, & deliberatione ideas rei claras, & distinctas habere non valeas, talem ponas assensum, qui limites probabilitatis non excedat.

Secunda est: Præjudicium. Hoc nil aliud est, quàm *anticipatum judicium ex sensuum non benè applicatorum, aut malè dispositorum perceptionibus ortum, absque sufficienti examine prævio de rectitudine perceptionum, aut falsitate.* Præjudicia hæc mentem nostram sæpè eousque abripiunt, ut nullis rationibus etiam gravissimis, & evidentibus ab errore semel concepto abduci se patiatur; ut videre est in iis, qui in hæresi enutriuntur, aut doctrinæ in prima ætate haustæ pertinaciùs adhærent. Huic malo ut obsistas, præjudicia ejusmodi deponas necesse est, assuescâsque deinceps de nulla re ferre judicium, nisi maturo priùs examine eam ponderaveris. Pulchrè in hanc rem Gracianus in *Oraculo prudentiæ*, quod sub Tit. *L'Homme de Cour*, notum est, inquit: *Procedat sapiens consideratus multùm . . . quatenus ex diffidentiâ suâ sciat judicare de rectitudine opinionis alienæ. Sistat se quandoque ex altera parte, & examinet motiva adversariorum; inde fiet, ut non condemnentur ab aliis, nec justificetur à se ipso, more cæco.*

Ter-

Tertia est: Præcipitatio mentis. Frequenter hæc judicia nostra erroris periculo exponit, quando nimirum ex levi, vel ex nullius momenti conjectura de alterius vita, fama, & moribus judicamus; vel quando in iis, quæ ad disciplinas naturales spectant, conjecturis potius, & verisimilitudinibus, quàm solidis rationibus ad judicandum movemur. Huic vitio sequens Antidotum præscribit Verinus canens:

*Nil temerè incipias, sed primùm consule; cepti
Nam multos serò pænituissè liquet.*

Præcipitationem mentis etiam plurimum juvant vehementes animi passiones; has proinde frænare debet, quisquis in judicando à vero deflectere non cupit. Nam *Quisquis amat vanam, vanam putat esse Dianam.* Et ut Cato inquit: *Impedit in animum, possit ne cernere verum.*

Quarta est: Vocum ambiguitas, sive æquivocatio; quæ quot vitia in judicia nostra invehat, vix ullum latere potest. Sic hoc Enthymemate: *Mundus non mundat, sed mundos inquinat: ergo qui manet in mundo, quomodo mundus erit?* induci quis facilè posset, ad judicandum, omnes homines in mundo, etiam illos qui secundum leges mundi non vivunt, absque peccato vivere non posse. Ad evitandum in judiciis vitium ex æquivocatione proveniens, multum conducet, ad omnes circumstantias benè attendere, antecedentia & consequentia observare, loquentis mentem explorare; vel certè mentem suam non absolutè, sed conditionatè, & sub distinctione aperire.